

Memo afzender Directie Inhoud
opsteller
telefoon
e-mail

aan de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking

datum 21 juni 2024
betreft Overzicht artikel 100-brieven 2019-2023

Inleiding

Dit memo geeft een overzicht van de ontvangen artikel 100-brieven in de periode 2019-2023 en de wijze van behandeling in de commissie BDO. Eveneens wordt er een overzicht gegeven van de ontvangen voortgangsrapportages en beleidsreacties op eindevaluaties betreffende artikel 100-missies. Ter vergelijking zijn ook de ontvangen artikel 100-brieven in de periode 2015-2018 in dit memo opgenomen. Daarnaast worden de artikel 100-procedure en de rol van de Eerste Kamer in deze procedure voor de volledigheid toegelicht.

Wat is de Artikel 100-procedure?

Artikel 100 in de Grondwet luidt:

1. De regering verstrekt de Staten-Generaal vooraf inlichtingen over de inzet of het ter beschikking stellen van de krijgsmacht ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde. Daaronder is begrepen het vooraf verstrekken van inlichtingen over de inzet of het ter beschikking stellen van de krijgsmacht voor humanitaire hulpverlening in geval van gewapend conflict.

2. Het eerste lid geldt niet, indien dwingende redenen het vooraf verstrekken van inlichtingen verhinderen. In dat geval worden inlichtingen zo spoedig mogelijk verstrekt.

Artikel 100 voorziet kort gezegd in een inlichtingenplicht voor de regering als het gaat om inzet van de krijgsmacht ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde. Artikel 100 geeft de Staten-Generaal hierbij geen formeel instemmingsrecht. In de praktijk bestaat echter wel een - in de praktijk gegroeid - materieel instemmingsrecht, in de zin dat de regering vermoedelijk geen militairen zal uitzenden zonder steun van het parlement.

Artikel 100 ziet uitsluitend op de inzet van de krijgsmacht in het kader van de handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde. Dat betekent dat het artikel niet van toepassing is op de inzet van de krijgsmacht voor één van de andere doelstellingen genoemd in artikel 97 van de Grondwet (te weten: de verdediging van het Koninkrijk of de bescherming van de belangen van het Koninkrijk). Onder 'verdediging' wordt mede verstaan de verdediging van bondgenootschappelijk grondgebied. In gevallen waar naast de bevordering van de internationale rechtsorde ook andere doelstellingen aan de orde zijn ('overlappende doelstellingen') informeert de regering het parlement volgens de artikel 100-procedure.¹

Artikel 100 tweede lid ontslaat de regering van haar inlichtingenplicht voorafgaand aan de inzet van de krijgsmacht in geval van dwingende redenen (bijvoorbeeld: een acute situatie die informatievoorziening vooraf onmogelijk maakt of een militaire interventie die alleen zinvol kan zijn indien deze onaangekondigd en onder strikte geheimhouding geschiedt).

¹ [Brief](#) inzake antwoorden op feitelijke vragen over de werking van de artikel 100-procedure en het Toetsingskader, Kamerstukken I, 2013-2014, 29 521 D, blz. 13

datum 21 juni 2024

blad 2

Naast artikel 100 is ook artikel 96 van de grondwet formeel van belang voor de positie van de Staten-Generaal rondom de inzet van de krijgsmacht. Hierin wordt geregeld dat de regering het Koninkrijk niet formeel in oorlog mag verklaren zonder voorafgaande toestemming van de Staten-Generaal (in verenigde vergadering). Formele oorlogsverklaringen zijn echter 'in het internationale verkeer in onbruik geraakt' en daarom in het huidige tijdperk zeer uitzonderlijk.

Rol Eerste Kamer in Artikel 100-procedure

De rol van de Eerste Kamer in de artikel 100-procedure is geleidelijk gegroeid in de praktijk. In 2011 is de werkwijze rondom artikel 100-brieven vastgesteld door het College van Senioren op advies van de Kamercommissie BDO. In november 2015 is, na aantreden van de nieuwe Kamer, deze werkwijze opnieuw besproken in de commissie en daarna herbevestigd voor de periode 2015-2019 via een brief aan het College van Senioren. In deze brief wordt de werkwijze als volgt vastgelegd:

- 1) Na ontvangst van een Artikel 100-brief, of een brief in het kader van de informatievoorziening in het kader van de Artikel 100-procedure, wordt deze onder het agendapunt 'Mededelingen en informatie' aan de commissieagenda gehangen.*
- 2) Agendering in de commissie BDO van de aan de Eerste Kamer gerichte Artikel 100-brief volgt na afronding van de behandeling in de Tweede Kamer van de desbetreffende brief. In de praktijk betekent dit dat de Artikel 100-brief wordt geagendeerd op het moment dat het concept-stenografisch verslag van het Algemeen Overleg (nu commissiedebat) in de Tweede Kamer verschijnt. Uiteraard staat het de commissie BDO vrij om de Artikel 100-brief op verzoek van één of meer fracties eerder in behandeling te nemen.*
- 3) De commissie BDO geeft, na inhoudelijke behandeling, een advies mee aan de plenaire vergadering inzake de Artikel 100-brief. Het advies wordt vastgelegd in een brief aan de Kamervoorzitter en wordt ondertekend door de commissievoorzitter BDO.*
- 4) Het advies van de commissie BDO inzake de Artikel 100-brief wordt ter inzage gelegd in de plenaire zaal. De Kamervoorzitter verwijst hiernaar tijdens de plenaire vergadering.*
- 5) Als aan het einde van de plenaire vergadering geen bezwaren zijn ingekomen, wordt aangenomen dat de Eerste Kamer besloten heeft conform het advies van de commissie BDO.*
- 6) Het door de Eerste Kamer genomen besluit over de Artikel 100-brief wordt medegedeeld aan de betrokken ministers. Dit gebeurt in de vorm van een brief van de Kamervoorzitter aan de Minister van Buitenlandse Zaken.*

Ten aanzien van de inhoudelijke behandeling van Artikel 100-brieven in de Eerste Kamer onderkent de commissie BDO de volgende behandelopties:

- de mogelijkheid om in schriftelijk overleg te treden met de regering naar aanleiding van een specifieke Artikel 100-brief;*
- de mogelijkheid om een mondeling overleg aan te vragen met (één van) de ondertekenende ministers van de Artikel 100-brief;*
- de mogelijkheid om, na behandeling in de Tweede Kamer, een plenair debat aan te vragen naar aanleiding van een Artikel 100-brief en eventueel in een motie een standpunt van de Eerste Kamer neer te leggen.*

Voor wat betreft die inhoudelijke behandeling ziet de commissie BDO vooral een rol weggelegd voor de Eerste Kamer daar waar het gaat om het toezien op het mandaat van een Artikel 100-missie en het achterliggende juridisch kader.

datum 21 juni 2024

blad 3

Cijfers 2019 – 2023

In de periode van 1 januari 2019 tot 1 januari 2024 heeft de Eerste Kamer in totaal twaalf artikel 100-brieven ontvangen. De commissie BDO heeft er hiervan vijf voor kennisgeving aangenomen en zeven in schriftelijke behandeling genomen. Bij vijf van de in behandeling genomen brieven volstond één ronde van schriftelijk overleg, de andere twee brieven zijn behandeld in twee schriftelijke rondes. **(zie bijlage 1)**

Naast brieven in het kader van artikel 100 van de Grondwet ontvangt de Eerste Kamer regelmatig voortgangsrapportages en beleidsreacties op eindevaluaties betreffende artikel 100-missies. Het is vast gebruik geworden dat het kabinet voor meerjarige missiebijdragen van militaire eenheden in het kader van de artikel 100-procedure jaarlijks een eigenstandige voortgangsrapportage opstelt en aan beide Kamers verstuurd. Daarnaast is het kabinet volgens het Toetsingskader verplicht om voor elke artikel 100-missie een eindevaluatie op te stellen, met het uitgangspunt dat deze evaluaties standaard door een onafhankelijke partij worden uitgevoerd.² De eindevaluaties worden tezamen met een beleidsreactie van het kabinet naar beide Kamers verstuurd. De voortgangsrapportages en evaluaties worden in beginsel ter kennisgeving geplaatst bij 'mededelingen en informatie' in de commissievergaderingen.

In de periode van 1 januari 2019 tot 1 januari 2024 heeft de Eerste Kamer zes voortgangsrapportages en twee beleidsreacties op eindevaluaties ontvangen. Zeven van deze brieven zijn voor kennisgeving aangenomen of voor kennisgeving geplaatst bij 'mededelingen en informatie'. Daarnaast heeft de commissie de Voortgangsrapportage Resolute Support Afghanistan mei 2020-mei 2021³ betrokken bij de behandeling van de brief over de aanvullende artikel 100-inzet Resolute Support missie⁴. **(zie bijlage 2)**

Cijfers 2015 – 2018

In de periode van 1 januari 2015 tot 1 januari 2019 zijn in totaal negentien artikel 100-brieven naar het parlement gestuurd. Hierbij gaat het merendeels om besluitvorming ten aanzien van de verlenging van de Nederlandse bijdrage aan bestaande militaire missies. Van deze brieven is er één door de commissie BDO in behandeling genomen. Het betreft de brief inzake 'Verlenging Nederlandse bijdrage aan de internationale strijd tegen ISIS' van 11 september 2017⁵. Het ging hierbij om twee rondes van schriftelijke vragen. **(zie bijlage 3)**

² Kamerstukken I, 27925, AB

³ Kamerstukken I, 29521, AM

⁴ Kamerstukken I, 29521, AL

⁵ Kamerstukken I, 27925, P

Bijlage 1. Overzicht artikel 100-brieven 2019 – 2023

Datum	Nummer	Onderwerp	Behandeling commissie BDO
18-10-2019	27925, Y	Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak in 2020 en 2021	- Inbreng voor schriftelijk overleg geleverd op 4 februari 2020. - Verslag schriftelijk overleg voor kennisgeving aangenomen op 30 maart 2020.
29-11-2019	29521, AF	Nederlandse bijdrage ter versterking van de maritieme veiligheid in de Golfregio	- Inbreng voor schriftelijk overleg geleverd op 4 februari 2020. - Verslag schriftelijk overleg voor kennisgeving aangenomen op 21 april 2020.
28-09-2020	27925, AE	Aanvullende Artikel 100-inzet in de strijd tegen ISIS	Voor kennisgeving aangenomen op 10 november 2020.
20-11-2020	27925, AF	Aanvullende Artikel 100-inzet in de strijd tegen ISIS	Voor kennisgeving aangenomen op 12 januari 2021
20-11-2020	29521, AK	Artikel 100-bijdrage aan VN-missie MINUSMA in Mali	Betrokken bij de behandeling van de aanvullende artikel 100-brief over de VN-missie MINUSMA in Mali (29521, AP).
16-04-2021	29521, AL	Aanvullende Artikel 100-inzet Resolute Support missie, Afghanistan	- Inbreng voor schriftelijk overleg geleverd op 1 juni 2021. - Inbreng voor nader schriftelijk overleg geleverd op 14 september 2021. - Verslag nader schriftelijk overleg voor kennisgeving aangenomen op 2 november 2021.
15-10-2021	29521, AP	Aanvullende Artikel 100-brief over de voorziene bijdrage van een C130-transportvliegtuig aan de VN-missie MINUSMA in Mali en technische verlenging van de kleine missiebijdragen in de Sahel	- Inbreng voor schriftelijk overleg geleverd op 16 november 2021. - Inbreng voor nader schriftelijk overleg geleverd op 25 januari 2022. - Verslag nader schriftelijk overleg voor kennisgeving aangenomen op 15 maart 2022.
05-11-2021	29521, AS	Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS-coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak in 2022	Voor kennisgeving aangenomen op 18 januari 2022.

datum 21 juni 2024

blad 5

28-10-2022	27925, AI	Verlenging van de Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS-coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak in 2023	Voor kennisgeving aangenomen op 17 januari 2023.
06-04-2023	29521, BA	Nederlandse artikel 100-bijdrage aan de operatie EUFOR Althea	Voor kennisgeving aangenomen op 11 juli 2023.
07-07-2023	27925, AJ	De bredere Nederlandse veiligheidsinzet in Irak	- Inbreng voor schriftelijk overleg geleverd op 21 november 2023. - Verslag schriftelijk overleg voor kennisgeving aangenomen op 16 januari 2024.
29-09-2023	27925, AK	Aanvullende bijdrage aan de NAVO-missie in Irak	- Inbreng voor schriftelijk overleg geleverd op 21 november 2023. - Verslag schriftelijk overleg voor kennisgeving aangenomen op 16 januari 2024.

Bijlage 2. Overzicht voortgangsrapportages en eindevaluaties artikel 100-missies 2019 - 2023

Datum	Nummer	Onderwerp	Behandeling commissie BDO
18-04-2019	27925, V	Voortgangsrapportage over de Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak in 2019	Voor kennisgeving aangenomen op 18 juni 2019.
20-05-2020	27925, AC	Voortgangsrapportage Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en brede veiligheidsinzet Irak in 2020 en 2021	Voor kennisgeving geplaatst bij mededelingen en informatie op 9 juni 2020
20-05-2020	29521, AH	Voortgangsrapportage Nederlandse inzet in Afghanistan	Voor kennisgeving geplaatst bij mededelingen en informatie op 9 juni 2020.
19-05-2021	27925, AG	Voortgangsrapportage over de Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en brede veiligheidsinzet Irak	Voor kennisgeving aangenomen op 14 september 2021.
19-05-2021	29521, AM	Voortgangsrapportage Resolute Support Afghanistan mei 2020-mei 2021	Betrokken bij de behandeling van de brief over de aanvullende artikel 100-inzet Resolute Support missie (29521, AL)
06-12-2021	29521, AT	Beleidsreactie van het kabinet op de eindevaluatie van de Nederlandse artikel 100-bijdrage aan de missie EMASoH	Voor kennisgeving aangenomen op 12 april 2022.
18-05-2022	27925, AH	Voortgangsrapportage over de Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak	Voor kennisgeving aangenomen op 31 mei 2022.
17-05-2023	27925, AO	Beleidsreactie op de eindevaluatie van de Nederlandse bijdrage aan Resolute Support	Voor kennisgeving aangenomen op 9 april 2024.

Bijlage 3. Overzicht artikel 100-brieven 2015 – 2018

Datum	Nummer	Onderwerp	Behandeling commissie BDO
30-01-2015	29521, M	Verlenging Nederlandse bijdrage aan UNMISS	Voor kennisgeving aangenomen op 24 maart 2015.
23-03-2015	29521, N	Nederlandse bijdrage EUTM Somalië	Voor kennisgeving aangenomen op 19 mei 2015.
19-06-2015	27925, H	Verlenging Nederlandse bijdrage aan de internationale strijd tegen ISIS	Voor kennisgeving aangenomen op 8 september 2015.
19-06-2015	29521, P	Nederlandse bijdrage Resolute Support Afghanistan	Voor kennisgeving aangenomen op 8 september 2015
19-06-2015	29521, O	Verlenging Nederlandse bijdrage aan MINUSMA	Voor kennisgeving aangenomen op 6 oktober 2015.
18-12-2015	29521, Q	Nederlandse bijdrage aan piraterijbestrijding 2016	Ter kennisgeving geplaatst bij mededelingen en informatie op 22 december 2015.
29-01-2016	27925, J	Aanvullende artikel 100-brief Nederlandse bijdrage aan de strijd tegen ISIS	Betrokken bij de behandeling van de brief inzake voortgangsrapportage Nederlandse bijdrage aan de strijd tegen ISIS (27925, I).
12-02-2016	29521, S	Verlenging Nederlandse bijdrage aan UNMISS	Voor kennisgeving aangenomen op 1 maart 2016.
09-09-2016	27925, N	Verlenging Nederlandse bijdrage aan de internationale strijd tegen ISIS	Voor kennisgeving aangenomen op 8 november 2016.
09-09-2016	29521, U	Nederlandse bijdrage aan EUNAVFOR MED Sophia in 2016	Voor kennisgeving aangenomen op 25 oktober 2016.
30-09-2016	29521, V	Verlenging Nederlandse bijdrage aan Resolute Support en inzet voor de Brussel Conferentie over Afghanistan	Ter kennisgeving geplaatst bij mededelingen en informatie op 4 oktober 2016.
07-10-2016	29521, W	Verlenging Nederlandse bijdrage MINUSMA	Voor kennisgeving aangenomen op 7 februari 2017.
09-12-2016	29521, X	Nederlandse bijdrage aan piraterijbestrijding 2017	Voor kennisgeving aangenomen op 12 september 2017
11-09-2017	29521, AA	Nederlandse bijdrage aan Resolute Support in 2018	Voor kennisgeving aangenomen op 19 december 2017.
11-09-2017	27925, P	Verlenging Nederlandse bijdrage aan de internationale strijd tegen ISIS	- Inbreng voor schriftelijk overleg geleverd op 30 januari 2018. - Inbreng voor nader schriftelijk overleg geleverd op 24 april 2018. - Verslag nader schriftelijk overleg op 15 mei 2018 voor kennisgeving aangenomen.

datum 21 juni 2024

blad 8

11-09-2017	29521, AB	Nederlandse bijdrage aan MINUSMA in 2018	Voor kennisgeving aangenomen op 19 december 2017.
15-06-2018	27925, T	Nederlandse inzet in Afghanistan 2018-2021	Voor kennisgeving aangenomen op 25 september 2018.
14-09-2018	27925, U	Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak in 2019	Voor kennisgeving aangenomen op 15 januari 2019.
14-09-2018	29521, AC	Nederlandse bijdrage aan MINUSMA in 2019 en veiligheidsinzet in de Sahel 2019 tot en met 2021	Voor kennisgeving aangenomen op 15 januari 2019.